

УДК 7.745.684

DOI <https://doi.org/10.32782/uad.2025.1.4>**Висоцька Вікторія Вікторівна,**

аспірантка кафедри моди та стилю

Київського національного університету технологій та дизайну

ORCID ID: 0009-0001-9672-4227

victoriya8359@ukr.net

ІСТОРІОГРАФІЯ РОЗВИТКУ ІДЕЙ АПСАЙКЛІНГУ У ДИЗАЙНІ КРІЗЬ ПРИЗМУ НАПРЯМІВ МИСТЕЦТВА ХХ СТ.

У статті висвітлено історіографію розвитку ідей апсайклінгу у дизайні крізь призму напрямів мистецтва ХХ ст. Конкретизовано, що в контексті військових подій відбулося і продовжує відбуватися переосмислення сенсів дизайну і мода набуває нового сенсу. Доведено, що таке дослідження є актуальним, адже повномасштабна агресія РФ відповідним чином вплинула і на індустрію моди. Обґрунтовано комплекс методів дослідження, які базуються на застосуванні системного підходу як методології поєднання мистецтвознавчих, культурологічних, філософських, психологічних, педагогічних, соціологічних, та проєктних знань. Уточнено визначення поняття «апсайклінг» у контексті дослідження. Проаналізовано сучасні дослідження щодо застосування техніки апсайклінгу в різних її проявах та напрямках: елементах інтер'єру, елементах архітектури; у промисловості (електроніка та електрика); у декоративних прикрасах; в одязі; взутті. Уточнено історичний аспект розвитку концепцій апсайклінгу, які базуються на техніках: печворк та квілтінг. Акцентовано увагу на тому, що найлогічніший результатом впливу війни на моду є всілякого роду обмеження, коли мода набуває нового аскетичного сенсу, пов'язаного із потребою виживання, а всі інші, декоративні сенси, здаються побічними. Хронологічно структуровано та описано застосування технік апсайклінгу ХХ ст. Схарактеризовано, що у найбільш загальній формі вдосконалення дизайн-проєктування одягу пов'язано зі мистецько-естетичним стилем і напрямками кубізму, неокласицизму, сюрреалізму тощо. Проведено ретроспективний аналіз та з'ясовано, що прикладів впливу ідей абстракціоністів ХХ ст. на сучасний дизайн із використанням різновидів апсайклінгу таких, як: аплікація та колаж, існує досить велика кількість, але поза увагою наукових розвідок залишаються такі різновиди, як: кантха, кінусаїга, синель та інші. Сформульовано перспективи подальших розвідок у напрямі узагальнення саме українського дизайну – проєктування одягу та його далекосяжних трансформацій.

Ключові слова: апсайклінг, дизайн, історіографія апсайклінгу, квілтінг, напрями мистецтва, печворк, техніки апсайклінгу.

Vysotska Viktoriia. HISTORIOGRAM OF THE DEVELOPMENT OF UPCYCLING IDEAS IN DESIGN THROUGH THE PRISM OF ART DIRECTIONS OF THE 20TH CENTURY

The article highlights the historiography of the development of upcycling ideas in design through the prism of the art trends of the 20th century. It is specified that in the context of military events, a rethinking of the meanings of design has taken place and continues to take place, and fashion is acquiring a new meaning. It is proven that such research is relevant, because the full-scale aggression of the Russian Federation has accordingly affected the fashion industry. A set of research methods is substantiated, which are based on the application of a systemic approach as a methodology for combining art history, cultural studies, philosophical, psychological, pedagogical, sociological, and design knowledge. The definition of the concept of "upcycling" in the context of the study is clarified. Modern research on the application of upcycling techniques in its various manifestations and directions is analyzed: interior elements, architectural elements; in industry (electronics and electricity); in decorative ornaments; in clothing; in footwear. The historical aspect of the development of upcycling concepts based on the techniques of patchwork and quilting is clarified. Attention is focused on the fact that the most logical result of the war's impact on fashion is all kinds of restrictions, when fashion acquires a new ascetic meaning associated with the need for survival, and all other, decorative meanings seem secondary. The application of upcycling techniques of the 20th century is chronologically structured and described. It is characterized that in the most general form, the improvement of clothing design is associated with the artistic and aesthetic style and trends of cubism, neoclassicism, surrealism, etc. A retrospective analysis was conducted and it was found that there are quite a large number of examples of the influence of the ideas of abstractionists of the 20th century on modern design using varieties of upcycling such as: applique and collage, but such varieties as: kantha, kinusaiga, chenille and others remain outside the attention of scientific research. Prospects for further explorations in the

direction of generalizing specifically Ukrainian design – clothing design and its far-reaching transformations are formulated.

Key words: *upcycling, design, historiography of upcycling, quilting, art trends, patchwork, upcycling techniques.*

Вступ. Війна в Україні внесла разючі зміни у життя нашого суспільства. Повномасштабне вторгнення з боку російської федерації призвело до значного знищення інфраструктури, закриття великої частини бізнес-структур, зниження матеріального рівня життя українців тощо. Війна, відповідним чином, вплинула і на індустрію моди, оскільки в контексті військових подій відбулося і продовжує відбуватися переосмислення сенсів дизайну і мода набуває нового сенсу. Одним із шляхів, який на нашу думку варто розглядати як спосіб економії ресурсів країни під час війни – є дизайнерська концепція переробки одягу для вторинного вжитку, яка завдяки своїм економічним, екологічним та естетичним властивостям надає нового життя використаним речам [4, с. 172].

Сама ідея такого підходу привертає увагу багатьох дослідників у сфері дизайну. Так, у дисертаційному дослідженні А. Гахової «Дизайн екологічного одягу: генеза, концепції, новації» [7, с. 5] дослідницею конкретизуються архетипи екологічного одягу які автор об'єднує в чотири основні групи: традиційний народний одяг, для якого характерним є використання натуральної сировини, застосування безвідходного крою, дбайливе ставлення до одягу та можливість його ремонту і переробки; одяг відомих модельєрів початку ХХ ст., які в основу своєї творчості поклали принципи виготовлення народного одягу; максимально ергономічний і практичний одяг, розроблений М. Віонне, Л. Бейєр-Вольгер, В. Татліним, О. Екстер, Б. Рудофські; одяг, виготовлений з використанням технік печворку та квілтіну, що є прикладом безвідходного виробництва одягу (С. Делоне, Н. Гончарова, А. Лоос, Б. Рудофські); уточняє основні функції дизайну еко-одягу: естетична, ергономічна, економічно-соціальна, функція збереження природних ресурсів, комплексна та послідовна функція, інноваційна, функції екологічної відповідальності та екологічної свідомості [7, с. 5]. У практичній площині

таке відтворення традиційних технік у поєднанні з закликами екологічного руху щодо переробки старого одягу сприяє світовому визнанню та застосуванню технік *печворку* та *квілтіну* в колекціях відомих модних домів [7, с. 85], таких як Valentino, Missoni, Giorgio di Sant'Angelo, Yves Saint Laurent та ін. Відтак, дослідження історіографії розвитку ідей апсайклінгу у дизайні крізь призму напрямів мистецтва ХХ ст. є виключно актуальним адже поза межами наукових розвідок залишаються питання символізму контексту та мінімалістичності композиції у дизайні сучасного одягу із використанням різновидів технік апсайклінгу.

Матеріали та метод. Використано комплекс взаємопов'язаних наукових **методів дослідження**, які базуються на застосуванні *системного підходу* як методології поєднання мистецтвознавчих, культурологічних, філософських, психологічних, педагогічних, соціологічних, та проєктних знань. *Теоретичного рівня:* аналіз, синтез, порівняння, класифікація та систематизація результатів досліджень; аналіз періодичних видань, документів, фактологічної та статистичної інформації, дисертаційних робіт тощо – для вивчення стану дослідженості проблеми, обґрунтування й уточнення дефініцій ключових понять, для систематизації та узагальнення науково-літературних джерел використано *літературно-аналітичний* метод; застосування методів *історико-типологічного, аналітичного, семантичного та прагматичного* підходів дозволило виявити характерні особливості типології історичної динаміки дизайнерських змін сучасного одягу із використанням технік апсайклінгу та узагальнити стильові трансформації у проєктних концепціях модельєрів-дизайнерів ХХІ століття.

Результати. Взагалі практика перешивання ношених речей не має зафіксованої дати винаходу. Ще з давніх часів люди застосовували цей метод. Створення виробів із вживаних речей раніше було спричинене

нестачею чогось, а сьогодні навпаки популярне через надмірну кількість виробленого та містить у собі екологічну складову [9]. Слово «апсайклінг» має англійське походження (*upcycling* – вторинне використання) і означає творче перевтілення відходів у витвори мистецтва, побутові вироби, одяг, аксесуари тощо. Перш за все, наголошено, що *апсайклінг* – це креативна переробка старих речей у модний одяг, аксесуари, предмети побуту, декору тощо. На сьогодні чимало речей, у тому числі одягу, викидається. Бездумне споживання шкодить екології, тому ідеї апсайклінгу стали популярними та є засобом екологічного виховання молоді [5, с. 115–116.]. В Оксфордському словнику (*Oxford Learner's Dictionaries*) термін «апсайкл» (англ. *Upcycle*) означає: «переробити предмет, який вже використовувався, таким чином, щоб ви зробили щось більш якісне або цінне, ніж оригінальний предмет» [32]. У Кембриджському словнику (*Cambridge Dictionary*) «апсайклінг» (англ. *Upcycling*) трактується як «діяльність з виготовлення нових меблів, предметів тощо зі старих або вживаних речей чи відходів» [33].

Звертаючись до історичних витоків понятійно-термінологічного апарату, принагідно зауважимо, що перші згадки про апсайклінг (англ. *Upcycling*) та даунсайклінг (англ. *Downcycling*), в означеному контексті, з'явилися в 1994 році у газеті «SALVO» як заклик до населення Великої Британії про економічне та усвідомлене споживання: «ми повинні використовувати апсайклінг, адже старі продукти мають набувати більшої цінності, а не меншої» [30]. Значення терміну «апсайклінг» було визначено експертом зі сталої моди Сенді Блек як: «Дизайн з використанням переробки або відходів для виготовлення продукту такої ж або вищої, але не нижчої якості» [24, с. 17]. Популяризації цей термін набув завдяки спільним зусиллям хіміка В. Макдоноу та архітектора М. Браунгарта у їхній знаменитій роботі «Від колиски до колиски. Змінюємо підхід до того, як ми створюємо речі» (англ. *Cradle to Cradle: Remaking the Way we Make Things*) [24, с. 17]. Серед багатьох наукових робіт, що визначають

своїм предметом дослідження різних аспектів вивчення такого методу переробки як апсайклінг, на наш погляд, варті уваги роботи А. Гахової та І. Єременко [6, с. 68]. Як слушно зазначають науковиці: «сене переробки продукту засобом апсайклінгу відрізняється від ресайклінгу. Ресайклінг (англ. *Recycling*) – повна переробка сировини з метою створення нових предметів, тобто створення «повторного циклу» використаного одягу. Терміни «апсайклінг» та «ресайклінг» практично схожі за визначенням, але треба зауважити на префікси *up-* та *re-*, саме це виявляє найважливішу відмінність. Апсайклінг вирішує переробку без втручання у склад та властивості матеріалу, наприклад, виготовлення нового продукту може здійснюватися завдяки розкладанню старого продукту до деталей крою, а потім із отриманого матеріалу виготовляється новий виріб. Для переробки старих виробів за допомогою ресайклінгу потрібне спеціальне устаткування й особливі технології, наприклад, розщеплення попереднього продукту до стану сировини, з якої можна виготовити новий текстиль, матеріал тощо бажаної форми чи з певними властивостями. Тобто апсайклінг більше відповідає вторинному використанню, а ресайклінг – вторинній переробці сировини, це найважливіший момент, розбіжність якого було виявлено в процесі дослідження» [6, с. 68]. Відтак, погоджуючись з авторами цього дослідження хочемо акцентувати увагу на конкретизованій відмінності між значеннями «апсайклінг» та «ресайклінг».

Отже, резюмуючи вищезазначені характеристики, стало можливим уточнити трактування поняття «апсайклінг» таким чином: «*Апсайклінг* (англ. *Upcycling*) – це переробка вже наявних речей для вторинного вжитку, яка завдяки своїм економічним, екологічним та естетичним властивостям надає нового життя використаним речам. Апсайклінг є одним із можливих шляхів який пропонується розглядати як спосіб економії ресурсів країни під час війни» [4, с. 172].

Наслідки російського вторгнення не оминули і сфери модної індустрії. На сьогоднішній день, при створенні колекцій одягу,

у сучасному дизайні серед виробників та світових брендів досить поширеним є використання технік *апсайклінгу*, що розглядаються як один із дієвих шляхів переробки вживаних речей та виявився потребою часу ще у періоди лихоліть Першої (1914–1917 рр.) та Другої світових війн (1939–1945 рр.), повоєнного періоду і залишився актуальним в умовах скрутних часів сьогодення [1, С. 24]. Питанням систематизації напрямів апсайклінгу та мистецької своєрідності цієї техніки присвячено дослідження таких науковців як: О. В. Єжова, Г. Є. Суворкіна, О. В. Красенко, Е. В. Мельничук. Напрямами формоутворення нових моделей одягу дизайнерів, що працюють в техніці апсайклінг, є [8, с. 85–86]: 1) поєднання вже існуючих конструкцій між собою; 2) вживаний одяг використовується лише як матеріал; 3) розробляються нові конструкції з поєднання вживаного і нового матеріалів.

Питанню апсайклінгу та застосування цієї техніки в різних її проявах присвячено сучасні дослідження таких науковців як: М. Вороніна, О. Лавренюк, Н. Литвиненко [11, с. 177–185]. У спільній статті авторів «Вторинне використання матеріалів у дизайні одягу» проаналізовано творчість провідних українських та зарубіжних брендів таких як: Alexander McQueen, Maison Margiela, Ksenia Schnaider, Postushna тощо. А також проаналізовано шляхи застосування техніки апсайклінг у створенні чоловічих та жіночих колекцій одягу. Ми переконані у тому, що [4, с. 172]: методи переробки ношених речей дозволяють знайти баланс між дизайнерськими нововведеннями, естетичними потребами споживачів в складній економічній ситуації. А також вважаємо за необхідне підкреслити про важливість розуміння [4, с. 175]: що усвідомлене створення різноманітних виробів дозволяє збалансувати економічні та естетичні запити суспільства. З таких позицій людина заощаджуватиме кошти, перероблятиме використані речі і при цьому матиме унікальну дизайнерську річ або предмет побуту, який у мирний час символізуватиме пережите. Упродовж останніх декількох років в Україні цей напрям набуває

все більшої популярності [4, с. 173]. Під час війни вітчизняні дизайнери активно рухаються у цьому руслі, пропонуючи споживачам різноманітні вироби, виконані методом апсайклінгу. Відтак, на сьогоднішній день, дослідженням апсайклінгу займається багато вітчизняних дослідників, але поза межами наукових розвідок залишаються питання символізму контексту та мінімалістичності композиції у дизайні сучасного жіночого одягу із використанням технік апсайклінгу [1, с. 25].

Наступним кроком наших теоретичних пошуків було уточнення того, що виходячи з сутності трактування самого поняття «апсайклінг», існує широкий спектр напрямів використання його різновидів. Конкретизуємо їх: *апсайклінг в елементах інтер'єру; в елементах архітектури; в промисловості (електроніка та електрика); в декоративних прикрасах; одязі; взутті*. Наочно ці загальні напрями подано нами на рис. 1.

Схарактеризуємо та конкретизуємо ці напрями на прикладах. Так, серед багатьох прикладів використання напрямів різновидів апсайклінгу на наш погляд найбільш характерними є:

– *елементах інтер'єру* (наприклад: створення картин монахині-переселенки Т. Полотнюк в стилі «стимпанк» зі старих металевих предметів (див. рис. 2);

Рис. 1. Напрями апсайклінгу

Рис. 2. Картина монахині-переселенки Т. Полотнюк виконані в стилі «стимпанк» з старого заліза, гайок, запчастин, металевих предметів тощо 2023 р. [13]

– *елементах архітектури* (наприклад: створення командою художників та скульпторів з Таїланду скульптур з металобрухту (див. рис. 3);

Рис. 3. Зображення відомих персонажів з фільмів створених з металобрухту зроблених командою архітекторів та скульпторів з Таїланду 2019 р [14]

– *у промисловості (електроніка та електрика)* (наприклад: створення митцями К. Браун та В. Гаррет масштабної інтерактивної інсталяції Хмари («Cloud») з 1, 000 працюючих та 5, 000 перегорілих лампочок (див. рис. 4);

Рис. 4. К. Браун та В. Гаррет надання перегорілим лампочкам іншого призначення у вигляді інтерактивної інсталяції Хмари («Cloud») [26]

– *у декоративних прикрасах* (наприклад: виготовлення зі старих джинсів сережок у вигляді троянд (див. рис. 5);

Рис. 5. сережок зі старих джинсів 2021 р. [29]

– *в одязі* (наприклад: виготовлення суконь з нетрадиційних матеріалів (паперових газет) майстринями матір'ю М. Ральф та її донькою К. Майкес) (див. рис. 6);

– *взутті* (наприклад: створення групою дизайнерів в рамках проєкту «Токуо Kimono Shoes» шкіряного взуття «туфлі-кімоно» зі старих невикористаних кімоно (див. рис. 7).

Під впливом відчутних кліматичних змін і загострення сучасних проблем надлишкового виробництва та споживання, можна констатувати посилення в суспільстві запиту на «свідому, екологічну моду», створення якої, зокрема, відбувається за

Рис. 6. Зображення паперових суконь виготовлених приблизно з 50 газет та клейкої стрічки. Автори матір М. Ральф та її дочка К. Майкес 2015 р. [25]

Рис. 7. Створення унікального шкіряного взуття «туфлі-кімоно» з невикористаних дорогих шовкових халатів (кімоно) 2022 р. [31]

допомогою одного з напрямів екодизайну – апсайклінгу. Останніми роками цей тренд набуває все більшої популярності серед світових та українських брендів одягу [11, с. 181]. З метою подальшого аналізу розвитку ідей апсайклінгу у дизайні, конкретизувавши сутність самого поняття та з'ясувавши його основні напрями, нами й було зроблено спробу визначити історичні витоки апсайклінгу у дизайні загалом.

Як свідчать наукові розвідки [6, с. 77] та інші, у XVIII ст. близько третини сімейного бюджету витрачалась на одяг, завдяки цьому люди мали лише кілька предметів одягу, а одяг носили поки тканина, з якого він складався, витримувала час, перешиваючи в інший одяг або модифікуючи його. До XIX ст. текстиль в основному вироблявся вручну за допомогою довготривалих та трудомістких процесів, тому мода змінювалася повільно і поступово,

поширюючи свій вплив з великих міст і до сільських місцевостей. Люди переробляли свій старий одяг відповідно до модних нововведень свого часу (наприклад, шовкові сукні XVII ст., які перешивались у нові сукні XVIII ст.), виправляли його, щоб збільшити практичність, а згодом продавали одяг на ринку вживаного одягу. Раціональний підхід простежується на протязі всього історичного розвитку костюма до XX ст., у прояві бережливого використання матеріалів для одягу з причин високої його вартості. До індустріалізації текстильного виробництва у XIX ст., тканини та одяг були дорогими, заповітними товарами, які в буквальному сенсі слова використовувалися на шматки [24, с. 1] і саме тому цінувалися і мали вторинне використання. Так, починаючи ще з XIX ст., вживаний одяг становив значну частину гардеробу майже кожної людини в Європі та Північній Америці – за винятком лише дуже заможних.

Далі на початку XIX ст. вишукані вишиті жилети вийшли з моди. Проте навіть немодний одяг та аксесуари мали цінність на ринку секонд-хенду протягом XVIII–XIX ст. Зауважимо, що хоча шовк XVIII ст. надавав більш ніж достатньо матеріалу для суконь XIX ст., він був не єдиною тканиною, яку переробили на інший одяг. Наприкінці XIX ст. досягло свого розквіту американське ремесло «божевільного квілтингу». До 1930-х років багато таких ковдр прийшли в занепад, але їх продовжували передавати як сімейні реліквії. Яскравим прикладом цього текстильного мистецтва є чоловічий халат 1930-х років виготовлений з різнокольорових клаптиків тканини [24, с. 11].

У XX ст. процеси перешивання шалі «Paisley» в нові вироби продовжувалися. Яскравим прикладом цього є чоловічий костюм з колекції *MFIT* який був виготовлений на замовлення в італійської кравецької фірми «*Cifonelli*» [24, с. 9]. «Історично, метод зміни лицевої частини на зворотну продовжував термін служби одягу, а саме припускав розбирання костюму, перевертання деталей крою і зшивання, якщо матеріал верху забруднився або зносився» [7, с. 82]. Наголосимо, що історичні приклади такого одягу є важливими для

нашого дослідження ще й тим, що тканину було перевернуто на виворітну сторону.

Варто визначити історичний аспект розвитку концепцій апсайклінгу, які базуються на техніці *печворк*. Вперше одяг виготовлений із застосуванням техніки *печворк* було виявлено на різьбленій фігурі фараона з першої єгипетської династії та датується приблизно 3400 роком до нашої ери, але тільки в добу середньовіччя такий одяг набув свого широкого поширення серед європейських країн, а потім з XIX ст. простежується як національна спадщина *печворк*-ковдр колоніальної Америки.

На поч. XX ст. техніка *печворку* набула широкої популярності. Модний дім «*Мірбор*» (англ. *House of Myrbor*), відкритий М. Куттолі у 1922 р., заслуговує окремої уваги у вивченні застосування технік *печворку* і квілтингу на зламі вінтажності й сучасності. В ньому працювали видатні художники, включаючи П. Пікассо, А. Матісс та дизайнерку Н. Гончарову, яка створювала сукні з використанням аплікативних технік *печворк* [7, с. 57–58] (див. рис. 8).

1920 р. у щоденній газеті «*La Nazione di Firenze*» було опубліковано вкладиш «зроби сам» з паперовою викрійкою та мірками комбінезону «*Тута*» розробленого художником Е. Міхаеллес на прізвисько «*Таяхт*» та його братом Р. Альфредо [23]. Пошиття комбінезону передбачалося з будь-яких тканин та було розраховано на всіх жінок, які мали вдома швейну машину, і найголовніше, відповідало трьом буквам Е: «економічність», «ергономічність» та «ефективність». «Дійсно, костюм «*Тута*» поєднує естетику з функціональністю, коливаючись між стилем Арт-деко та дизайн-розробками студентів «*Баухауз*», між майстерністю та промисловим виробництвом» [6].

Легка промисловість часів Другої світової війни (1939–1945 рр.), потерпала через брак тканин більшість яких спрямовувалась на потреби фронту, наприклад: з нейлону почали виробляти військові парашути, рюкзаки для армійців, тенти для вантажівок, частину фронтового обмундирування і навіть бронежилети [20]. Так, з шовку відшивали

Рис. 8. Наталія Гончарова. Вечірня сукня виконана у техніці печворк, приблизно 1923 р. Модний будинок «Мірбор» (англ. *House of Myrbor*). Франція. Сукня знаходиться в Лондонському музеї «Вікторії та Альберта» (*Victoria and Albert Museum, London*) [21]

парашути і комплектуючі до них, а при виготовленні порошу для снарядів використовувалась бавовна. Вищезазначене, актуалізувало практичну реалізацію різного роду ідей, які були тим чи іншим чином пов'язані з апсайклінгом. А саме: створення святкового вбрання з перешитого парашуту [2, с. 91], почалося виготовлення різного типу аксесуарів, зокрема, із вітрового скла збитих літаків, тощо. Утім, ідея створювати одяг із парашутів не нова. Під час Другої світової парашути часто використовувалися повторно. Запасливі військові зберігали свої власні парашути або купували їх у колег, іноді й брали як трофей. Виходити заміж у сукні з військового парашута стало новою традицією військового часу та пошани нареченому, який повернувся з фронту. Так, у Смітсонівському інституті зберігається весільна сукня американки Рут Генсінгер, зшита з парашута її нареченого Клода. У 1944 році американський пілот Клод Генсінгер був підбитий японською ППО, він катапультивався та врятувався, провів ніч, загорнувшись у парашут, а вранці повернувся

до своїх. Парашут, який урятував йому життя, він зберіг, і після повернення додому вручив Рут як подарунок [18].

Як зауважує Д. Шестакова [19], найлогічніший і цілком зрозумілий результат впливу війни на моду – це, звичайно, всілякого роду обмеження. Мода набуває нового аскетичного сенсу, пов'язаного із потребою виживання, а всі інші, декоративні сенси, здаються непотрібними і зайвими. Немає принципової різниці, що саме буде у фокусі нашої уваги – одна з численних війн давнього світу чи міжнародні конфлікти XX століття, зрозуміло одне: війна – це гуманітарна, економічна катастрофа, яка порушує усталений порядок життя і робить недоступними прості речі. У такому аспекті авторка обґрунтовує думку про обмеження і дефіцит, що виникали у період війн, часто підтримувалися урядовими програмами і формували концепції, базові для моди певного часу. Так, кампанія часів Другої світової війни британського міністерства інформації, назву якої можна вважати універсальним слоганом моди будь-якого воєнного часу

«*Make – do – and – mend*» («Будь скромнішим і зроби сам»), закликала переробляти чоловічі елементи одягу на жіночі, самостійно створювати в'язаний гардероб, активуючи такі феномени як секонд-хенд і хенд мейд. Подібна ж тенденція була характерна і для розвитку моди під час Першої світової війни, коли жінки і діти в'язали шкарпетки, шарфи та інше для військових, віддаючи данину патріотизму [19].

Сприйняття *квілтів* як текстильного мистецтва вперше з'явилося в 1960-х роках. Яскравим прикладом поважного ставлення до історичного текстилю є робота А. Сардінья «Ансамбль» спроектована 1967 р. з клаптикової ковдри (див. рис. 9).

Відтак, застосування технік печворку та квілтингу кінця ХХ ст. хронологічно структуровано та описано дослідницею А. Гаховою у таблиці «Техніки печворк та квілтинг в повторному використанні вживаного одягу за концепцією апсайклінг» [7, с. 222]. Далі, у середині та наприкінці 1960-х років носіння «секонд-хенду» або «вінтажного одягу»,

почало перетворюватися на справжній тренд серед молоді. Яскравим прикладом є вінтажна віскозна сукня дружини Л. Вінтера власника бутика «Yesterday's News» представленого в елітному універмазі Нью-Йорку – «B. Altman». В сукні місіс Г. Вінтер [24, с. 12–14] було вдало поєднано дві панівні тенденції тієї епохи – носіння вінтажного одягу та сучасні переосмислення минулих фасонів. Ми підтримуємо слушну думку А. Ю. Гахової [7, с. 61–62] про те, що серед більшості науковців вважається, що вторинна переробка одягу набула популяризації серед руху хіпі 1960-х років, який був протестом на повоєнне становище та рефлексією на заклики екологічних спілок. Безсумнівно їх побут, виготовлення одягу були достатньо економічними, а концепція існування – екологічною за самотутнім стилем життя. Вони купували одяг з блошиних ринків та шили його власноруч, широко використовуючи техніку печворку, ручну вишивку. Отже, представників хіпі можна вважати засновниками уповільненої моди. До кінця 1960-го

Рис. 9. Адольфо Сардінья «Ансамбль» 1967 р. (спроектовано), ХІХ ст. (виготовлено). Вбрання зроблено з антикварної клаптикової ковдри. США. Вбрання знаходиться в Лондонському музеї «Вікторії та Альберта» (*Victoria and Albert Museum, London*) [22]

десятиліття «природний» вигляд хіпі асоціювався з екологізмом. Кілька елементів їхнього одягу наприклад, земляні тони, конопляна тканина та печворк – вважалися прототипами для деяких сучасних екологічних модних тенденцій. Однак багато сучасних шикарних стилів далекі від своїх земних аналогів 1970-х років [24, с. 253].

В історичному поступі людства ХХ століття далі використання техніки апсайклінг поставало одним із шляхів розв'язання нагальних проблем індустрії моди за часів Першої та Другої світових війн, а також залишається актуальною потребою безвідходного виробництва й сучасної індустрії моди [2, с. 93]. Принагідно зауважимо, що надання речам «другого життя» гостро поставало ще у роки Першої світової війни (1914–1918 рр.), під час якої з'явилися спеціалізовані видання, наприклад «Створи і покращ». У таких журналах мод надавалися рекомендації, поради на кшталт [19]: як створити «нову» сукню зі шматочків кількох старих, придбаних на секонд-хенді, або прикраси із корок, пляшко-вих кришок тощо.

Ще одним здобутком роботи Д. Шестакової [19] в аспекті нашого дослідження слід назвати те, що: «Через дефіцит виникає таке унікальне явище, як *фантомна мода*, серед артефактів якої можна зустріти пояси з риб'ячої шкірки, взуття з целофану, соломи, старих газет. Італійський дизайнер Сальваторе Феррагамо навіть отримав премію *Neiman Marcus Award* за свій оригінальний винахід – черевики *America* з нейлонової сітки (це надавало виробу такої затребуваної міцності і зменшувало витрати цього стратегічного матеріалу) на клиноподібних підборах. Сьогодні проживаючи в умовах повномасштабної війни актуалізувалося коло проблем у роботах українських дизайнерів в аспекті переосмислення ідей мистецтва у напрямі мінімалізму та його практичної реалізації у вигляді дизайнерських речей із використанням техніки печворк як різновиду апсайклінгу [3, с. 122]. У зв'язку з тим, що сучасні дизайнери одягу мають докладати чимало зусиль не тільки для піднесення рівня естетики виробу, його функціональності, а й також гармонізувати вище

означене в цілісну композицію із закладенням концептуального сенсу.

У такому ракурсі розв'язання проблеми найбільш доречним, на наш погляд, є звернення до ключових ідей мінімалізму. Адже, *мінімалізм* – це не тільки про простоту крою, відсутність зайвих деталей і піднесення природної грації та краси, це й про акцент на чомусь одному [12]. Взагалі, *абстрактне мистецтво* є одним з радикальних винаходів ХХ ст., зважаючи на те, що абстракціонізм, абстрактний живопис є поняттями контекстуально-обвантаженими та суперечливими. Утім, в загальному розумінні вони позначають мистецтво, образність якого базується радше на кольорі, лінії, формі та текстурі, ніж на мотивах, запозичених з навколишньої реальності [16, с. 69]. Багато майстрів, які застосовували техніку печворку були натхненні авангардним та модерністсько-абстрактним мистецтвом, дизайн-практикою таких митців, як С. Делоне, Н. Гончарова та інші, продовжуючи дослідження оптичних ефектів кольору, форми, текстури. А. Гахова [7, с. 84], наприклад, стверджує, що такий досвід створення одягу зумовив переосмислення печворку та квілтіну і послугував використанню їх як концепції дизайну еко-одягу.

Так, на момент закінчення Першої світової війни (1914–1917 рр.), серед представників абстрактного мистецтва найбільш значущими були роботи таких видатних скульпторів та художників школи Баухауз (1919–1933 рр.) як: Василя Кандинського (1866–1944 рр.), Пауля Клееа (1879–1940 рр.), Оскара Шлеммера (1888–1943 рр.), Тео ван Дусбурга (1883–1931 рр.), Джозефа Альберса (1888–1976 рр.) та інших. Зауважимо, що осередок школи Баухауз, на той період, став центром розвитку різних видів абстрактного мистецтва для усієї Європи. [16, с. 72].

На нашу думку, його митцям вдалося здійснити значний вплив на сучасний дизайн. Це пояснюється тим, що більшість дизайнерів почали брати за джерело натхнення їхні витвори мистецтва та трансформувати їх у власні вироби, використовуючи при цьому аплікацію, колаж та інші різновиди апсайклінгу. Наприклад,

творчість німецько-швейцарського художника Пауля Клее (1879–1940 рр.) була випадково абстрактною, однак сама абстракція переважала у його роботах, що були написані у період школи Баухауз. Подібно до Піта Мондріана та Василя Кандинського, у своїх теоріях та мистецтві майстер пензля зосереджувався навколо таких елементів візуалізації як: точки, лінії, площини тощо. Але важливим залишалося те, що ці елементи були первинною основою природи та абстракціонізму. Дослідниця Г.Б. Рудик [16, с. 72] підкреслює, що автора хвилював сам процес зміни форми, трансформації: саме колір був не лише засобом встановлення гармонійних відношень, організації простору, а передусім енергією.

У найбільш загальній формі вдосконалення дизайн-проектування одягу пов'язане зі мистецько-естетичним стилем і напрямками *кубізму*, *неокласицизму*, *сюрреалізму* тощо. Значною специфікою також характеризується дизайн-проектування одягу, що трансформується. Оскільки у сучасному проектуванні одягу модним є мінімалізм, який спирається на формуванні гардероба та складається з мінімальної кількості багатофункціональних предметів одягу, наявні значні можливості щодо використання предметів одягу, які змінюють вид та форму, елементів, що від'єднуються та приєднуються, а також нетрадиційних модних доповнень і різних аксесуарів [1, с. 39].

Як зазначають А. Тараненко та І. Ковшова [17, с. 1]: «з кожним роком зростає конкуренція на ринку споживчих товарів та послуг, посилюється боротьба за прихильність споживачів. Компанії прагнуть відрізнятись від конкурентів і все більше починають розуміти значимість бренду для бізнесу». Сьогодні більша частина підприємців вдалася до релокації, виїхавши за кордон, тим самим у площині українського бізнесу утворилися чисельні ринкові ніші, які молодим підприємцям випадає можливість зайняти [27]. Також ми поділяємо думку Р. Расмуссена, директора фірми стратегічного управління «Concordia Ventures»: «...якщо ми отримуємо емоційну відповідь від наших клієнтів, це означає, що ми робимо щось хороше. Ми повинні

побачити цей момент емоційної відповіді, якщо хочемо здобути ці перші продажі. Якщо ж ми не отримуємо емоційних сигналів про потенційну покупку нашого продукту, відразу змінюємо його» [28]. Адже, погоджуючись з багатьма дослідниками, через декілька років після нашої Перемоги, на ринок зайде велика кількість іноземних компаній, з якими вітчизняним виробникам буде складно конкурувати.

Узагальнюючи проведений ретроспективний аналіз, наголосимо, що прикладів впливу ідей абстракціоністів ХХ ст. на сучасний дизайн із використанням різновидів апсайклінгу таких, як: аплікація та колаж, існує досить велика кількість, але поза увагою наукових розвідок, нажаль, залишаються інші не менш цікаві різновиди (печворк, кантха, кінусайга, синель та інші), які потребують подальшого дослідження й систематизації. Також ідею трактування апсайклінгу ми розглядаємо й в історично-центричному аспекті у напрямку поєднання національно-культурної спадщини і сучасності. Саме така форма буде вміщувати не просто переробку вживаних речей, а й матиме складову реалізації ідей дизайнера щодо збереження історико-культурної спадщини свого народу із одночасним поєднанням сучасних модних тенденцій. Спрямовуючи погляд у майбутнє українського дизайну одягу, А. М. Осадча [15, с. 732] констатує, що наразі дизайнери мають постійно пропонувати філософські та екологічні цінності, бачення еволюції цивілізації, а не лише модні стильові тенденції.

Висновки. Аналіз теоретичних засад, методичних прийомів і практична робота у напрямі дослідження дозволили дійти висновку, що дизайн-проектування одягу є не тільки актуальним прикладним завданням, яке знаходиться на стику технологічного та мистецького компонентів створення одягу для сучасної людини [10, с. 40], а також бере свої витоки в історіографії розвитку ідей апсайклінгу у дизайні крізь призму напрямів мистецтва ХХ ст. [1, с. 38]: адже визначення основних тенденцій реалізації ідей апсайклінгу в дизайні жіночого одягу в умовах війни та повоєнного відновлення України є важливим

питанням і для наукового аналізу, особливо у контексті вироблення відповідного методологічного дослідницького інструментарію відносно дизайну проектування одягу, а також його основних перспектив удосконалення у безпосередньому взаємозв'язку з розвитком індустрії моди.

Перспективи подальших розвідок. Звертаючись до аналізу та узагальнення саме українського дизайн – проектування одягу та його

перспективних трансформацій, відзначено, що перспективним напрямом є подальше переосмислення засад вітчизняного дизайну, в якому функції одягу розуміються вже значно ширше, ніж просте задоволення утилітарних потреб людини і технічних можливостей часу. Також нагальною потребою залишаються подальші пошуки шляхів економії ресурсів при розробці колекцій чоловічих та жіночих виробів.

Література:

1. Бондаренко В. Д., Висоцька В. В., Семенова А. В. Символізм контексту та мінімалістичність композиції у дизайні сучасного жіночого одягу на прикладах використання технік апсайклінгу. *The functioning of culture and art during the war : Scientific monograph*. Riga, Latvia : "Baltija Publishing", 2024. pp. 24–45. DOI: <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-426-9-2> (дата звернення: 09.02.2025).
2. Висоцька В. В. Апсайклінг – один з актуальних шляхів розв'язання нагальних проблем індустрії моди: кризь призму часу і до сьогодення. V International Scientific and Theoretical Conference «*Modernization of today's science: experience and trends*» March 29, 2024. Singapore, Republic of Singapore. С. 91–93. DOI: <https://doi.org/10.36074/scientia-29.03.2024> (дата звернення: 08.02.2025).
3. Висоцька В. В. Синхронізація робіт митців-предтеч мінімалізму із сучасним одягом, створеним із використанням техніки печворк як одного із різновидів апсайклінгу. Сучасний гуманітарний та мистецтвознавчий дискурс : матеріали Всеукраїнської Інтернет-конференції молодих учених, студентів, аспірантів. 30 березня 2024 р. Львів Торунь : Liha-Pres, 2024. 200 с., С. 123–127. DOI: <https://doi.org/10.36059/978-966-397-388-3-35> (дата звернення: 08.02.2025).
4. Висоцька В., Кротова Т. Апсайклінг в дизайні: рефлексія на події військового часу в Україні. *Актуальні проблеми сучасного дизайну : збірник матеріалів V Міжнародної науково-практичної конференції*, м. Київ, 27 квітня 2023 року. У 2-х т. Т. 1. Київ : КНУТД, 2023. С. 172–175. URL: https://er.knutd.edu.ua/bitstream/123456789/24623/1/APSD_2023_V1_P172-175.pdf (дата звернення: 08.02.2025).
5. Внукова О., Калініна А. Екологічне виховання майбутніх робітників індустрії моди через апсайклінг. *Збірник тез доповідей V Міжнародної науково-практичної конференції текстильних та фешн технологій KyivTex&Fashion*, м. Київ, 21 жовтня 2021 року. Київ : КНУТД, 2021. С. 115–116. URL: https://er.knutd.edu.ua/bitstream/123456789/19119/1/KyivTex%26Fashion2021_P115-116.pdf (дата звернення: 07.02.2025).
6. Гахова А. Ю., Єременко І. І Архетипи в еко-дизайні костюму. *Актуальні питання гуманітарних наук: міжвузівський збірник наукових праць молодих вчених Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка*. Дрогобич, 2021. № 41 (1). С. 75–86. URL: https://www.aphn-journal.in.ua/archive/41_2021/part_1/14.pdf (дата звернення: 26.02.2025).
7. Гахова А. Ю. Дизайн екологічного одягу: генеза, концепції, новації. дис. ... канд. мист. : 17.00.07 / Харк. держ. акад. дизайну і мистец. Харків,, 2021. С. 362. URL: <https://uacademic.info/ua/document/0822U100442> (дата звернення: 15.02.2025).
8. Єжова О. В., Суворкіна Г. Є., Красенко О. В., Мельничук Е. В. Дизайн-проектування колекцій одягу за напрямом апсайклінг. *Збірник тез доповідей IV Міжнародної науково-практичної конференції текстильних та фешн технологій "KyivTex&Fashion"*, м. Київ, 20 жовтня 2020 року. Київ : КНУТД, 2020. С. 84–86. URL: https://er.knutd.edu.ua/bitstream/123456789/16794/1/KyivTex%26Fashion2020_P084-086.pdf (дата звернення: 11.03.2024).
9. Забара М. Апсайклінг: як сміття може врятувати планету. «Громадський Простір». URL: <https://www.prostir.ua/?library=apsajklinh-%20yak-smittya-mozhe-vryatuvaty-planetu> (дата звернення: 08.02.2025).
10. Кісіль М. В. Об'ємно-просторове моделювання в практиці дизайнера одягу. *Збірник матеріалів всеукраїнської науково-практичної конференції «Регіональний дизайн і освіта»*: Черкаси, 20-21 квітня 2010 р. Черкас. держ. технол. ун-т. Черкаси : ЧДТУ, 2010. С. 39-42.
11. Литвиненко Н., Вороніна М., Лавренюк О. Вторинне використання матеріалів у дизайні одягу. *Вісник КНУКіМ. Серія «Мистецтвознавство»*, 47, 2022. С. 177–185. DOI : <https://doi.org/10.31866/2410-1176.47.2022.269635> (дата звернення: 08.02.2025).
12. Мінімалістичний стиль в одязі. Івано-Франківське онлайн-видання «Репортер». URL: <https://report.if.ua/socium/minimalistychnyj-styl-v-odyazi/> (дата звернення: 17.02.2025).

13. Монахія-переселенка створює меблі та декор із побутових відходів. YouTube «Суспільне Тернопіль». URL: <https://www.youtube.com/watch?v=BY5cBmTyH-U> (дата звернення: 21.02.2025).
14. Неймовірно деталізовані скульптури з металобрухту. *Violity.com* URL: <https://violity.com/ua/new/3101-nejmovirno-detalizovani-skulpturi-z-metalobruhtu> (дата звернення: 21.02.2025).
15. Осадча А. М. Удосконалення дизайн-проектування одягу. *Народознавчі зошити*. 2018. № 3 (141). С. 731–737. DOI: <https://doi.org/10.15407/nz2018.03.731> (дата звернення: 09.02.2025).
16. Рудик Г. Б. Основні напрями розвитку абстрактного живопису: історичний огляд. *Наукові записки НаУКМА*. 1999. Т. 13: Теорія та історія культури. С. 69–78. URL: <https://ekmair.ukma.edu.ua/server/api/core/bitstreams/8c2d1c1a-88ff-4964-b16c-504948a2ac02/content> (дата звернення: 09.02.2025).
17. Тараненко А. О., Ковшова І. О. Дослідження споживчої поведінки при створенні бренду компанії. *International scientific e-journal АЛОГОС*. №9, 2020. С. 1–9. URL : <https://ekmair.ukma.edu.ua/server/api/core/bitstreams/20b97b70-0b67-467a-9b34-abfcd8492ab6/content> (дата звернення: 08.02.2025).
18. Український бренд зробив куртки з парашута збитого російського льотчика. «Фокус». URL: <https://focus.ua/uk/lifestyle/521201-ukrainskiy-brend-sdelal-kurtki-iz-parashyuta-sbitogo-rossiyskogo-letchika> (дата звернення: 17.02.2025).
19. Шестакова Д. Війна у дзеркалі: мода важких часів. «Антиквар». URL: <https://antikvar.ua/vijna-u-dzerkali-moda-vazhkyh-chasiv/> (дата звернення: 08.02.2025).
20. Що таке нейлон? Історія виникнення і сучасне застосування. «Shambala». URL: <https://shambala.com.ua/shcho-take-neilon-istoriia-vynyknennia-i-suchasne-zastosuvannia/> (дата звернення: 22.03.2024).
21. Art Deco fashion. V&A. *Victoria and Albert Museum*. URL: <https://www.vam.ac.uk/articles/art-deco-fashion> (дата звернення: 27.02.2025).
22. Ensemble | Adolfo | V&A Explore The Collections. *Victoria and Albert Museum: Explore the Collections*. URL: <https://collections.vam.ac.uk/item/O140137/evening-ensemble-adolfo/ensemble-adolfo/> (дата звернення: 27.02.2025).
23. Ernesto Michahelles in arte Thayaht, il Futurista in tuta – Rebecchi Events. *Rebecchi Events – Wedding Planner a Ferrara Modena Bologna Parma Piacenza Reggio Emilia*. URL: <https://www.rebecchievents.wedding/thayaht-il-futurista-in-tuta/> (дата звернення: 26.02.2025).
24. Farley Gordon Jennifer., Hill Colleen. Sustainable Fashion: Past, Present and Future. Bloomsbury Academic. 2015. P. 253.
25. Indiana Mother-Daughter Make High-Fashion Gowns Out of Newspapers. *ABC News*. URL: <https://abcnews.go.com/Lifestyle/indiana-mother-daughter-make-high-fashion-gowns-newspapers/story?id=32364243> (дата звернення: 23.02.2025).
26. Jobson C. An Interactive Cloud Made of 6,000 Light Bulbs. *Colossal*. URL: <https://www.thisiscolossal.com/2012/09/an-interactive-cloud-made-of-6000-lightbulbs/> (дата звернення: 25.02.2025).
27. Lubinets V. Workshop. How to start a business from scratch. From idea to implementation. *Ukraine Global Faculty*. URL: <https://ugfacademy.mylearnworlds.com/course/workshop-how-to-start-a-business-from-scratch-from-idea-to-implementation-vitaliy-lubinets> (дата звернення: 08.02.2025).
28. Rasmussen R. Entrepreneurial frameworks. *Ukraine Global Faculty*. URL: <https://ugfacademy.mylearnworlds.com/course/entrepreneurial-frameworks> (дата звернення: 08.02.2025).
29. Rose earrings from your old jeans – Old jeans recycle ideas – Denim earrings, 2021. YouTube «Cao sisters DIY» URL: https://www.youtube.com/watch?v=P7cbEw_UsPA (дата звернення: 23.02.2025).
30. Thornton Kay. Salvo in Germany – Reiner Pilz, p. 14. *Salvo NEWS*. № 23. 11.10.1994. URL: <https://www.salvoweb.com/files/sn99sm24y94tk181119.pdf> (дата звернення: 09.02.2025).
31. Unused High-End Kimonos Upcycled Into One-of-a-Kind Leather Shoes. *Spoon & Tamago*. URL: <https://spoon-tamago.com/tokyo-kimono-shoes/> (дата звернення: 24.02.2025).
32. Upcycle verb – Definition, pictures, pronunciation and usage notes | Oxford Advanced Learner's Dictionary at OxfordLearnersDictionaries.com. *Oxford Learner's Dictionaries | Find definitions, translations, and grammar explanations at Oxford Learner's Dictionaries*. URL: <https://www.oxfordlearnersdictionaries.com/definition/english/upcycle?q=upcycling> (дата звернення: 16.02.2025).
33. Upcycling. *Cambridge Dictionary | English Dictionary, Translations & Thesaurus*. URL: <https://dictionary.cambridge.org/dictionary/english/upcycling?q=Upcycling> (дата звернення: 17.02.2025).

References:

1. Bondarenko, V. D., Vysotska, V. V., Semenova, A. V. (2024). Symvolizm kontekstu ta minimalistychnist kompozytsii u dyzaini suchasnoho zhinochoho odiahu na prykladakh vykorystannia tekhnik apsaiklinhu [Symbolism of the context and minimalist composition in the design of modern women's clothing on the examples of using upcycling techniques]. *The functioning of culture and art during the war* :

Scientific monograph. Riga, Latvia : “Baltija Publishing”. <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-426-9-2> [in Ukrainian].

2. Vysotska, V. V. (2024). Apsaiklinh – ody z aktualnykh shliakhiv rozviazannia nahalnykh problem industrii mody: kriz pryzmu chasu i do sohodennia [Upcycling is one of the most relevant ways to solve the pressing problems of the fashion industry: through the prism of time and to the present day]. *V International Scientific and Theoretical Conference «Modernization of today's science: experience and trends»*, (pp. 91–93). Singapore, Republic of Singapore. DOI : <https://doi.org/10.36074/scientia-29.03.2024> [in Ukrainian].

3. Vysotska, V. V. (2024). Synkhronizatsiia robit myttsiv-predtech minimalizmu iz suchasnym odiahom, stvorenym iz vykorystanniam tekhniki pechvork yak odnogo iz riznovydiv apsaiklinhu [Synchronization of works by artists who are the forerunners of minimalism with modern clothes created using the patchwork technique as one of the types of upcycling]. *Suchasnyi humanitarnyi ta mystetstvoznavchyi dyskurs : materialy Vseukrainskoi Internet-konferentsii molodykh uchenykh, studentiv, aspirantiv – Contemporary humanities and art history discourse: materials of the All-Ukrainian Internet conference of young scientists, students, and postgraduates*, (pp. 123–127). r. Lviv Torun : Liha-Pres. DOI : <https://doi.org/10.36059/978-966-397-388-3-35> [in Ukrainian].

4. Vysotska, V., Krotova, T. (2023). Apsaiklinh v dyzaini: refleksii na podii viiskovoho chasu v Ukraini [Upcycling in design: a reflection on wartime events in Ukraine]. *Aktualni problemy suchasnoho dyzainu : zbirnyk materialiv V Mizhnarodnoi naukovo-praktychnoi konferentsii – Actual problems of modern design : collection of materials of the V International scientific and practical conference*, (Vol. 1), (pp. 172–175). Kyiv : KNUTD. Retrieved from: https://er.knutd.edu.ua/bitstream/123456789/24623/1/APSD_2023_V1_P172-175.pdf [in Ukrainian].

5. Vnukova, O., Kalinina, A. (2021). Ekolohichne vykhovannia maibutnykh robitnykiv industrii mody cherez apsaiklinh [Environmental education of future fashion industry workers through upcycling]. *Zbirnyk tez dopovidei V Mizhnarodnoi naukovo-praktychnoi konferentsii tekstyl'nykh ta feshn tekhnologii KyivTex&Fashion – Collection of abstracts of the V International scientific and practical conference of textile and fashion technologies KyivTex&Fashion*, (pp. 115–116). Kyiv : KNUTD. Retrieved from: https://er.knutd.edu.ua/bitstream/123456789/19119/1/KyivTex%26Fashion2021_P115-116.pdf [in Ukrainian].

6. Hakhova, A. Yu., Yermenko, I. I. (2021). Arkhetypy v eko-dyzaini kostiumu [Archetypes in eco-friendly costume design]. *Aktualni pytannia humanitarnykh nauk: mizhvuzivskyi zbirnyk naukovykh prats molodykh vchenykh Drohobyskoho derzhavnoho pedahohichnoho universytetu imeni Ivana Franka. Drohobych – Topical Issues of the Humanities: Interuniversity Collection of Scientific Papers by Young Scientists of Ivan Franko Drohobych State Pedagogical University*, 41 (1), 75–86. Retrieved from: https://www.aphn-journal.in.ua/archive/41_2021/part_1/14.pdf [in Ukrainian].

7. Hakhova, A. Yu. (2021). Dyzaing ekologichnoho odiahu: geneza, kontseptsii, novatsii [Ecological clothing design: genesis, concepts, innovations]. *Candidate's thesis*. Kharkiv. Kharkiv State Academy of Design and Arts. Retrieved from: <https://uacademic.info/ua/document/0822U100442> [in Ukrainian].

8. Yezhova, O. V., Suvorkina, H. Ye., Krasenko, O. V., Melnychuk, E. V. (2020). Dyzaing-proiektuvannia koleksii odiahu za napriamom apsaiklinh [Design and development of clothing collections in the field of upcycling]. *Zbirnyk tez dopovidei IV Mizhnarodnoi naukovo-praktychnoi konferentsii tekstyl'nykh ta feshn tekhnologii "KyivTex&Fashion" – Collection of abstracts of the IV International scientific and practical conference of textile and fashion technologies "KyivTex&Fashion"*, (pp. 84-86), Kyiv : KNUTD. Retrieved from: https://er.knutd.edu.ua/bitstream/123456789/16794/1/KyivTex%26Fashion2020_P084-086.pdf [in Ukrainian].

9. Zabara, M. (2021). Apsaiklinh: yak smittia mozhe vriatuvaty planetu [Upcycling: how garbage can save the planet]. *«Hromadskyi Prostir» – «Public Space»*. Retrieved from: <https://www.prostir.ua/?library=apsaiklinh-%20yak-smittia-mozhe-vriatuvaty-planetu> [in Ukrainian].

10. Kisil, M. V. (2010). Obiemno-prostorove modeliuвання v praktytsi dyzainera odiahu [Three-dimensional modeling in the practice of a fashion designer]. *Zbirnyk materialiv vseukrainskoi naukovo-praktychnoi konferentsii «Rehionalnyi dyzaing i osvita» – Collection of materials of the All-Ukrainian scientific and practical conference “Regional Design and Education”*, (pp. 39–42), Cherkasy : ChDTU [in Ukrainian].

11. Lytvynenko, N., Voronina, M., Lavreniuk, O. (2022). Vtorynne vykorystannia materialiv u dyzaini odiahu [Reuse of materials in clothing design]. *Visnyk KNUKiM. Seriiia «Mystetstvoznavstvo» – KNUKiM Bulletin. Series “Art History”*, 47, 177–185. DOI : <https://doi.org/10.31866/2410-1176.47.2022.269635> [in Ukrainian].

12. Minimalistychnyi styl v odiazi (2023). [Minimalist style in clothes]. *Ivano-Frankivske onlain-vydannia «Reporter» – Ivano-Frankivsk online publication «Reporter»*. Retrieved from: <https://report.if.ua/socium/minimalistychnyj-styl-v-odyazi/> [in Ukrainian].

13. Monakhynia-pereselenka stvoriuie mebli ta dekor iz pobutovykh vidkhodiv (2023) [A displaced nun creates furniture and decor from household waste]. *YouTube «Suspilne Ternopil» – YouTube «Public Ternopil»*. Retrieved from: <https://www.youtube.com/watch?v=BY5cBmTyH-U> [in Ukrainian].
14. Neimovirno detalizovani skulptury z metalobrukhtu (2019). [Incredibly detailed sculptures from scrap metal]. *Violity.com*. Retrieved from: <https://violity.com/ua/new/3101-neimovirno-detalizovani-skulpturi-z-metalobrukhtu> [in Ukrainian].
15. Osadcha, A. M. (2018). Udoskonalennia dyzain-proektuvannia odiahu [Improving the design of clothing]. *Narodoznavchi zoshyty – Ethnographic notebooks*, 3 (141), 731–737. DOI : <https://doi.org/10.15407/nz2018.03.731> [in Ukrainian].
16. Rudyk, H. B. (1999). Osnovni napriamy rozvytku abstraktnoho zhyvopysu: istorychnyi ohliad [The main directions of development of abstract painting: a historical overview]. *Naukovi zapysky NaUKMA – Scientific Notes of NaUKMA. Theory and history of culture*. (Vol. 13), (pp. 69–78). Retrieved from: <https://ekmair.ukma.edu.ua/server/api/core/bitstreams/8c2d1c1a-88ff-4964-b16c-504948a2ac02/content> [in Ukrainian].
17. Taranenko, A. O., Kovshova, I. O. (2020). Doslidzhennia spozhyvchoi povedinky pry stvorenni brendu kompanii [Research of consumer behavior when creating a company's brand]. *International scientific e-journal IOHOS*, 9, 1-9. Retrieved from: <https://ekmair.ukma.edu.ua/server/api/core/bitstreams/20b97b70-0b67-467a-9b34-abfcd8492ab6/content> [in Ukrainian].
18. Ukrainskyi brend zrobyv kurtky z parashuta zbytoho rosiiskoho lotchyka (2022). [Ukrainian brand makes jackets from parachute of downed Russian pilot]. *«Fokus» – «Focus»*. Retrieved from: <https://focus.ua/uk/lifestyle/521201-ukrainskiy-brend-sdelal-kurtki-iz-parashyuta-sbitogo-rossiyskogo-letchika> [in Ukrainian].
19. Shestakova, D. (2022). Viina u dzerkali: moda vazhkykh chasiv [War in the Mirror: Fashion of Hard Times]. *«Antykar» – «Antikvar»*. Retrieved from: <https://antikvar.ua/vijna-u-dzerkali-moda-vazhkykh-chasiv/> [in Ukrainian].
20. Shcho take neilon? Istoriia vynykennia i suchasne zastosuvannia (2023). [What is nylon? History and modern application]. *«Shambala»*. Retrieved from: <https://shambala.com.ua/shcho-take-neilon-istoriia-vynykennia-i-suchasne-zastosuvannia/> [in Ukrainian].
21. Art Deco fashion. V&A. *Victoria and Albert Museum*. (2025). Retrieved from: <https://www.vam.ac.uk/articles/art-deco-fashion>.
22. Ensemble | Adolfo | V&A Explore The Collections (2007). *Victoria and Albert Museum: Explore the Collections*. Retrieved from: <https://collections.vam.ac.uk/item/O140137/evening-ensemble-adolfo/ensemble-adolfo/>.
23. Ernesto Michahelles in arte Thayaht, il Futurista in tuta – Rebecchi Events. (2025). *Rebecchi Events – Wedding Planner a Ferrara Modena Bologna Parma Piacenza Reggio Emilia*. Retrieved from: <https://www.rebecchievents.wedding/thayaht-il-futurista-in-tuta/>.
24. Farley Gordon Jennifer., Hill, Colleen. (2015). Sustainable Fashion: Past, Present and Future. *Bloomsbury Academic*.
25. Indiana Mother-Daughter Make High-Fashion Gowns Out of Newspapers. (2015). *ABC News*. Retrieved from: <https://abcnews.go.com/Lifestyle/indiana-mother-daughter-make-high-fashion-gowns-newspapers/story?id=32364243>.
26. Jobson, C. (2012). An Interactive Cloud Made of 6,000 Light Bulbs. *Colossal*. Retrieved from: <https://www.thisiscolossal.com/2012/09/an-interactive-cloud-made-of-6000-lightbulbs/>.
27. Lubinets, V. (2023). Workshop. How to start a business from scratch. From idea to implementation. *Ukraine Global Faculty*. Retrieved from: <https://ugfacademy.mylearnworlds.com/course/workshop-how-to-start-a-business-from-scratch-from-idea-to-implementation-vitaliy-lubinets>.
28. Rasmussen, R. (2023). Entrepreneurial frameworks. *Ukraine Global Faculty*. Retrieved from: <https://ugfacademy.mylearnworlds.com/course/entrepreneurial-frameworks>.
29. Rose earrings from your old jeans – Old jeans recycle ideas – Denim earrings, (2021). *YouTube «Cao sisters DIY»*. Retrieved from: https://www.youtube.com/watch?v=P7cbEw_USPA.
30. Thornton, Kay. (1994). *Salvo in Germany – Reiner Pilz, Salvo NEWS*. № 23. Retrieved from: <https://www.salvoweb.com/files/sn99sm24y94tk181119.pdf>.
31. Unused High-End Kimonos Upcycled Into One-of-a-Kind Leather Shoes. (2022). *Spoon & Tamago*. Retrieved from: <https://spoon-tamago.com/tokyo-kimono-shoes/>.
32. Upcycle verb – Definition, pictures, pronunciation and usage notes | Oxford Advanced Learner's Dictionary at OxfordLearnersDictionaries.com. (2025). *Oxford Learner's Dictionaries | Find definitions, translations, and grammar explanations at Oxford Learner's Dictionaries*. Retrieved from: [https://www.oxfordlearnersdictionaries.com/definition/english/upcycle?q=upcyclin g](https://www.oxfordlearnersdictionaries.com/definition/english/upcycle?q=upcyclin%20g).
33. Upcycling. *Cambridge Dictionary | English Dictionary, Translations & Thesaurus*. (2025). Retrieved from: <https://dictionary.cambridge.org/dictionary/english/upcycling?q=Upcycling>.